SÆCULUM NONUM.

CAROLINI SCRIPTORES

QUI

IN ECCLESIA LATINA FLORUERE.

B. CAROLI MAGNI

IMPERATORIS

OPERA OMNIA

JUXTA EDITIONES MEMORATISSIMAS BALUZII, PERTZII, CAJETANI CENNI,

RECENSITA

ET NUNC PRIMUM IN UNUM COLLECTA.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIAE LATINAE TOMUS 97

CONTINENS B. CAROLI MAGNI CAPITULARIA ET PRIVILEGIA.

TURNHOLTI (BELGIUM)
TYPOGRAPHI BREPOLS EDITORES PONTIFICII

Qui statim, ut in febribus solebat, cibi sibi abstinentiam indixit, arbitratus hac [1] continentia morbum posse depelli vel certe mitigari; sed accedente ad febrem lateris dolore [2], quem Graeci pleuresin [3] dicunt [4], illoque adhuc inediam [5] retinente, neque corpus aliter quam rarissimo potu sustentante, septimo postquam decubuit die, sacra communione [6] percepta, decessit, anno aetatis suae septuagesimo [7] secundo, et [8] ex quo regnare coeperat, quadragesimo septimo, 5. Kalendas Februarii [9], hora diei tertia [10].

31. Corpus more sollempni lotum et curatum, et maximo totius populi luctu aecclesiae inlatum atque humatum est. Dubitatum est primo, ubi reponi [11] deberet, eo quod ipse vivus de hoc nihil praecepisset [12]; tandem omnium animis sedit [13], nusquam eum honestius tumulari posse, quam in ea basilica, quam ipse propter amorem Dei et domini nostri Iesu Christi, et ob honorem sanctae et aeternae Virginis, genitricis eius, proprio sumptu in eodem vico construxit. In hac sepultus est [14], eadem die qua defunctus est, arcusque supra [15] tumulum deauratus cum imagine et titulo exstructus [16]. Titulus ille hoc modo descriptus est [17]: SUB HOC CONDITORIO SITUM EST CORPUS KAROLI MAGNI ATQUE ORTHODOXI IMPERATORIS. QUI REGNUM FRANCORUM NOBILITER AMPLIAVIT ET PER ANNOS XLVII. [18] FELICITER REXIT. DECESSIT SEPTUAGENARIUS [19]. ANNO DOMINI [20] DCCC°. XIIII°. INDITIONE [21] VII. [22] V. KAL. FEBR. [23]

32. Appropinquantis [24] finis complura fuere praesagia [25] a, ut non solum alii, sed etiam [26] ipse hoc minitari sentiret. Per tres continuos vitaeque termino [27] proximos annos et solis et lunae creberrima defectio, et in sole macula quaedam atri coloris septem dierum spatio visa [b]. Porticus, quam inter basilicam et regiam operosa mole construxerat, die ascensionis Domini subita ruina usque ad fundamenta conlapsa [28]. Item pons Hreni [29] apud Magontiacum [30], quem ipse [31] per decem [32] annos ingenti labore et opere mirabili de ligno ita construxit, ut perhenniter [33] durare posse [34] videretur, ita tribus horis fortuitu [35] incendio conflagravit, ut, praeter quod aqua tegebatur, ne [36] una quidem hastula [37] ex eo remaneret. Ipse quoque cum ultimam in Saxoniam [38] expeditionem contra Godofridum [39], regem Danorum, ageret, quadam die, cum ante exortum solis [40] castris egressus, iter agere coepisset, vidit repente delapsam caelitus cum ingenti lumine [41] facem a dextra in sinistram per serenum aera transcurrere, cunctisque hoc signum, quid [42] portenderet, admirantibus [43], subito equus quem [44] [c] sedebat [45], capite deorsum [46] merso decidit, eumque tam graviter ad terram elisit, ut fibula sagi rupta balteoque [47] gladii dissipato, a festinantibus qui aderant ministris exarmatus, non [48] sine amminiculo [49], levaretur [50]. Iaculum etiam quod [51] tunc forte manu [52] tenebat, ita elapsum est, ut viginti vel eo amplius pedum spacio longe iaceret. Accessit ad hoc creber [53] Aquensis [54] palatii tremor, et in domibus ubi conversabatur assiduus [55] laquearíorum crepitus; tecta etiam de coelo, in qua postea sepultus est, basilica, malumque aureum, quo [56] tecti culmen erat ornatum, ictu fulminis [57] dissipatum et supra domum pontificis, quae basilicae contigua erat, proiectum est. Erat in eadem [58] basilica in margine coronae, quae inter supe-

VARIANTES LECTIONES.

[1] in hac B 1—4. [2] dolorem 1. [3] pleuresim 8 b. [4] vocant 2 c. 11 d. 8 b. [5] inedia, 2*a m.* inediam 1. [6] communia B. [7] septagesimo *corr.* septuagesimo 1. [8] *deest* B 1—4. [9] febroarias 3 b. [10] tertia in basilica sancti salvatoris et sancte Dei genetricis marie honorifice sepultus est. *ita codices* B 9. et 10. *deficiunt.* [11] reponerí *corr.* reponi 1. [12] praecipisset 1. [13] insedit B 3—4. [14] *deest* B 1. 2. [15] super 8 b. [16] extrutus 1. [17] erat B 3. 3 b, c, d? 4? 4 b. [18] *Epitaphii pars prior in codice saeculi noni exeuntis in Bibl. palat. Vindobon. Nro* 354. *theolog. fol.* 55. *extat; ibi legitur annos XLVI.* [19] LXX°II° aetatis anno indictione VI. V. Kal. febr. B 1. 2. 3—4. [20] christi 11 c. ab incarnatione domini 2 b, c. 3 c. anno incarnatione domini B 5. anno 814 a domini incarnatione 11. 11 b. — anno domini 814 *deest* 3 b. 5. 6 b. 7. — domini 814 *deest* 8. B 2. 8. [21] *ita* 1. *ut saepissime in medii aevi scriptoribus et chartis occurrit; reliquorum codd. plurimi* indictione; *deest* 2. 5. VI. B 5. [22] *deest* 2. 3 b. 5. 10. 10 c. *et in Reub. in codd.* [23] V. Kal. Febr. *deest* 11. — *His vocibus expliciunt* 8 *et* 8*. [24] Adpropinquantis 4. 5. B 1. 2. *et c.* A. vero f. 10. Appropinquante vero finis termino 10 b, c. [25] *ita* 1. 4. 8 b. 4 b. 9. 10. 10 b. c. prodigia 2. 2 b. 2 c 3*. 3 b. 3 c. 5. 6 b. 7. 7 c. 10 g. 11. 11 b, c, d. 13? B 1 — 5. 8. [26] et 8 b. [27] terminos 1. [28] c. est 5. B 3. 3 b, d. 4. 4 b. 5. [29] rheni 4. 11. B 3 c. *et alii* remi B 3. 3 d. reni 3 b. B 3 b. 5. in rheno B 1. [30] mogontiacum 4. B 1. 3 b. *et alii* mogontiam 3 b. B 4 b. 5. moguntiacum 8 b. [31] *deest* B 1. 2. [32] decim B 1. *reliqui* X. [33] perenniter 4. 6 b. 8 b. B 1. 2. 5. *et alii.* [34] *deest* 2 b, c. 3*. 3 b. 3 c? 9. 11. 11 b, c, d. [35] fortuito 10. 11. 11 b, d. B 3 b. 4 b. forti 10 b. for. 10 c. [36] nec B 1. 2. 3. 4. [37] astula 3 b. 4. 5. 10. 10 b, c, *et Reuberi codd.* [38] saxonia 7. 10. 10 b, c. 11. [39] gotofridum 3 b. 11. godefridum 8 b. 10. B 5. dogofridum 10 b. togofridum 10 c. logofridum 10 c*. godfridum B 3 c. [40] 2*a manu adiectum* 1. [41] luce B 3—4. [42] qd 1. [43] ammirantibus 4. B 1. 2. 3 b. 4 b. [44] quem super 4 b. 9 b. 10 00 b. super quem 10 c. 11 b. in quo 3*. B 3 c. cui insidebat 2 c. 8 b. 11 d. [45] sedit 10 b. [46] deosum, 2*a m.* deorsum 1. [47] baltheoque 8 b. B 3. 3 c, d. 5. [48] *deest* 8 b. 10 b. g. 12. 16. B 5. nec 6 b. et 2 b. 3 b. c. 4. 5. 7. 9. 10. 10 c. 11. 11 b, c, d. B. 1. 2. 2 b. non ut B 3. 3 c. d. [49] aminiculo 2. 10 b. B 3 c. amiculo *corr.* aminiculo 5. amiculo 10 g. 11. 12. 16. 17. exarmatus aut sine amiculo 7 b. adminiculo 8 b. 10. *et alii.* [50] laevaretur 1. 4. [51] quem 1. [52] manum 1. [53] crebre 3 b. [54] aquiensis b 1. aquis 2. equensis B 2. [55] adsiduus B 1. [56] quod B 1 2. [57] fluminis 4. B 1 [58] eodem 1.

NOTÆ.

[a] Cf. Suet. Aug., c. 97.

[b] Mercurium fuisse ipse Einhardus, in Annalib., a. 807, refert; hic vero Suetonium imitatus, rem ut prodigium potius effingit.

[c] « De equo quem sedebat, cum velocitate descendens. » Vita S. Wandregiseli, sæc. VII, cap. 7, in Mabill. Actis O. S. B., sæc. II, p. 528. « Quia expeditum equum sidebat. » Anonym. Salernitanus, apud Murat. SS. t. II, p. 300. Cf. et infra Ermoldi Nigelli l. III, v. 565 et 596.